

İklim Değişikliği Görüşmelerinde Müzakerecinin El Kitabı

BÖLGESEL ÇEVRE MERKEZİ
REC Türkiye

defra
Department for Environment
Food and Rural Affairs

İklim Değişikliği Görüşmelerinde Müzakerecinin El Kitabı

Hazırlayan:
Yunus ARIKAN

Ağustos 2006, Ankara

BÖLGESEL ÇEVRE MERKEZİ
REC Türkiye

Bu yayın Avrupa Komisyonu'nun finansal desteği ile gerçekleştirilmiştir.

Bu yayın Defra'nın finansal desteği ile gerçekleştirilmiştir.

REC Türkiye Hakkında

Bölgesel Çevre Merkezi (REC), 1990 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Komisyonu ve Macaristan tarafından kurulmuş bağımsız uluslararası bir kuruluştur. Bugün, tarafsız ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak çalışan REC'in hukuki temeli, 28 ülkenin hükümetleri ve Avrupa Komisyonu tarafından imzalanmış bir "Şart"a dayanmaktadır.

REC, sürdürülebilir kalkınmanın çeşitli alanlarında çalışarak, paydaşlara çevre politikaları, biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, yenilenebilir enerji, çevresel bilgi ve atık yönetimi gibi konularda etkin çözümler üretmeleri için destek vermektedir.

REC'in en yeni ülke ofisi 2004 yılında Türkiye'de resmi olarak faaliyete geçmiştir. REC'in misyonuyla uyumlu olarak, REC Türkiye'nin misyonu, kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), iş dünyası ve diğer çevresel paydaşlar arasında işbirliğini destekleyerek ve çevresel bilgi paylaşımıyla karar alma süreçlerine halkın katılımını sağlayarak Türkiye'nin çevre sorunlarını çözmesine yardımcı olmaktır. REC Türkiye, ortak sorunları çözmelerini sağlamak amacıyla bütün paydaşları bir araya getirerek bir katalizör görevi üstlenmekte ve çevre konularında etkin işbirliklerini teşvik etmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından sağlanan mevcut mali destek çerçevesinde ülke ofisinin genel amacı ise, Türkiye'nin çevre konusunda hukuki, kurumsal, teknik ve yatırım alanlarına yönelik kapasitesini güçlendirmek, böylelikle AB çevre müktesebatının etkili bir şekilde uygulanması sürecini hızlandırmaktır.

İklim Değişikliği Görüşmelerinde Müzakerecinin El Kitabı

Ağustos 2006, Ankara, Türkiye

Bu yayının bütün hakları saklıdır.

© 2006, Bölgesel Çevre Merkezi REC Türkiye

Bu yayının hiçbir kısmı herhangi bir formda izin alınmadan satılamaz ya da satılmak için çoğaltılamaz.

Bu raporun basımı "REC'in Türkiye'ye Açılması" projesi kapsamında Avrupa Komisyonu'nun ve "İklim Değişikliği Alanında Hükümet ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Kapasitesinin Geliştirilmesi" projesi kapsamında İngiltere Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı'nın (DEFRA) mali desteği ile gerçekleştirilmiştir. Ancak, raporun içeriği hiçbir şekilde Avrupa Komisyonu'nun ya da DEFRA'nın resmi görüşlerini yansıtmıyor olarak algılanmamalıdır.

ISBN:975-6180-12-9

Yayıncı:

Bölgesel Çevre Merkezi REC Türkiye

İlkbahar Mahallesi, 15.Cadde 296.sokak No:8 06550 Yıldız Çankaya, Ankara-Türkiye

Tel: +90 (312) 491 95 30 • Faks: +90 (312) 491 95 40

E-posta: info@rec.org.tr • Web sitesi: www.rec.org.tr

Hazırlayan:

Yunus ARIKAN

İklim Değişikliği Görüşmelerinde Müzakerecinin El Kitabı

Kısaltmalar	4
Önsöz	5
Giriş	7
Bölüm 1: İklim Değişikliği Kapsamında; Sürdürülebilirliğin Müzakeresi, Müzakerelerin Sürdürülebilirliği	9
Bölüm 2: BMİDÇS: Tarihçe, Müzakere Süreci, Kurumsal Yapı	13
Bölüm 3: İklim Değişikliği Müzakerecileri için Öneriler	23
Değerlendirme	31
Kaynaklar	32

KISALTMALAR

AOSIS	Alliance of Small Island States	Küçük Ada Devletleri İttifakı
AWG	Ad Hoc Working Group	Geçici Çalışma Grubu (KP 3,9)
BMİDÇS		Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BINGO	Business and Industry Non-Governmental Organizations	İş Dünyası Kuruluşları
CDM	Clean Development Mechanism	Temiz Kalkınma Düzenği
COP	Conference of the Parties	Taraflar Konferansı
COP/MOP	Conference of the Parties serving as the Meeting of the Parties to the Kyoto Protocol	Kyoto Protokolü Tarafları Buluşması olarak işlev gören Taraflar Konferansı
EIG	Environmental Integrity Group	Çevresel Bütünleşme Grubu
EIT	Economies in transition (former Soviet Union and Central and Eastern European nations)	Ekonomileri Geçiş Sürecindeki Ülkeler (Eski Sovyetler Birliği ile Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri)
ENGO	Environmental Non-Governmental Organizations	Çevre Kuruluşları
EU	European Union	Avrupa Birliği
FAR	IPCC First Assessment Report	IPCC 1. Değerlendirme Raporu
GEF	Global Environment Facility	Küresel Çevre Fonu
GRULAC	Group of Latin America and Caribbean States (United Nations regional group)	Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri Grubu (Birleşmiş Milletler bölgesel grubu)
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
IPO	Indigenous Peoples Organizations	Yerel Topluluklar
KP	Kyoto Protocol	Kyoto Protokolü
LGMA	Local Government and Municipal Authorities	Yerel Yönetimler
NAI	Non-Annex I	Sözleşme Ek-I Dışı Ülke
NGO	Non-Governmental Organizations	Sivil Toplum Kuruluşları
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
RINGO	Research and Independent Non-Governmental Organization	Araştırma Kuruluşları
SAR	IPCC Second Assessment Report	IPCC 2. Değerlendirme Raporu
SB	Subsidiary Body	Yardımcı Organ
STK		Sivil Toplum Kuruluşu
SBI	Subsidiary Body for Implementation	Yürütme Yardımcı Organı
SBSTA	Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice	Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organı
TAR	Third Assessment Report	IPCC 3. Değerlendirme Raporu
UN	United Nations	Birleşmiş Milletler
UNCBD	United Nations Convention on Biological Diversity	Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification	Birleşmiş Milletler Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

Önsöz

21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesi'nde ortaya çıkmaları nedeniyle "Rio Sözleşmeleri" olarak adlandırılan Biyolojik Çeşitlilik ve Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi ile beraber, sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal çerçevesini oluşturan en önemli yapıtaşları arasında yer almaktadır. 1997 yılında Kyoto'da gerçekleştirilen BMİDÇS 3. Taraflar Konferansı'nda kabul edilen Kyoto Protokolü ise, Sözleşme'nin nihai amacına ulaşması için kurgulanan ilk somut adım olarak 16 Şubat 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

REC Türkiye'nin iklim değişikliği alanındaki çalışmaları, BMİDÇS yükümlülükleri kapsamında ilgili paydaşların teknik ve kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesinde etkin bir rol oynama hedefiyle 2005 yılından itibaren kurgulanmaya başlanmıştır. REC Türkiye İklim Değişikliği Çalışma Programı bünyesinde, tüm paydaşların doğru ve en geniş bilgiye erişiminin kolaylaştırılması, tüm sektörlerde çağdaş iklim değişikliği politikalarının tanıtılması ve kurumsal yapılanma gereksinimleri için doğru stratejilerin belirlenmesi alanlarını kapsayan çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar, ulusal ve uluslararası

kuruluşlarla geliştirilen ortaklıklarla hayata geçirilmektedir.

REC Türkiye, 9 Mayıs 2005 tarihinde, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından, iklim değişikliği konusunda eğitim, öğretim ve kamuoyu bilinçlendirilmesini kapsayan BMİDÇS 6. Maddesi Ulusal Odak Noktası olarak görevlendirilmiştir. BMİDÇS 8. Taraflar Konferansı'nda kabul edilen Yeni Delhi Çalışma Programı'nın 15(c) maddesi uyarınca gerçekleştirilen bu görevlendirmede REC Türkiye'nin yeterli sayıda uzman personeli, eğitim ve kapasite geliştirme alanlarındaki birikimi, uluslararası müzakereleri izleme altyapısı ve ulusal ve uluslararası işbirliklerinin kurgulanmasındaki kapasitesi göz önünde bulundurulmuştur.

"İklim Değişikliği Görüşmelerinde Müzakerecinin El Kitabı" başlıklı yayınıımız, özellikle uluslararası müzakerelere katılan heyet üyelerimizin teorik ve pratik bilgi birikiminin geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla hazırlanmıştır. *"Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Kyoto Protokolü için İlk Adım; Metinler ve Temel Bilgiler"* ve *"İklim Değişikliği Görüşmelerinde Sivil Toplum Kuruluşları"* başlıklı kitaplarımız ile yılda üç sayı olarak hazırlanan *Cemre* adındaki bültenimiz ise, REC Türkiye'nin iklim

değişikliği alanındaki diğer yayınlarını oluşturmaktadır.

Bu yayının hazırlıkları sırasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafa Bölümü Başkanı Doç. Dr. Murat Türkeş ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji İşleri Genel Müdürlüğü personeli Yasemin Örucü'nün değerli katkı ve önerilerinden de yararlandık. Kendilerine katkıları için teşekkür ediyoruz.

Ayrıca, İngiltere Çevre, Gıda ve Kırsal İşler Bakanlığı'na (DEFRA) ve Avrupa Komisyonu'na da, bu yayının hazırlanması kapsamında REC Türkiye'ye sağlamış oldukları destek için özel teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Dr. Sibel SEZER ERALP
Bölgesel Çevre Merkezi
REC Türkiye Direktörü

Giriş

Çevre alanında sorunların ve çözüm yollarının yerel ve ulusal sınırları aşan niteliği, 1972 yılında Stockholm’de gerçekleştirilen ve 5 Haziran Dünya Çevre Günü’nün de çıkış noktası olan Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı ile uluslararası toplumun gündemine taşınmıştır. Stockholm Konferansı’ndan 20 yıl sonra Rio’da düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı sırasında imzaya açılan

- Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi (UNCCD),
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (UNCBD) ve
- İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC),

“Rio Üçlüsü” olarak adlandırılarak “sürdürülebilir kalkınma” kavramının en önemli yasal dayanaklarını oluşturmuşlardır.

İnsan kaynaklı iklim değişikliğine yol açan sera gazlarının enerji, sanayi, ulaştırma, tarım, atık, ormancılık ve arazi kullanımı alanlarında ortaya çıkması ve buna karşı çözümlerin de yine bu alanlarda geliştirilecek radikal dönüşümlere bağlı olması nedeniyle, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) diğerleri

ile karşılaştırıldığında adından en çok söz ettiren uluslararası çevre sözleşmesi olarak anılmaktadır.

“Atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmayı başarmayı” hedefleyen BMİDÇS 1994 yılında yürürlüğe girmiştir. İklim değişikliği ile savaşım konusunda atılacak adımların etkinleştirilmesi yönündeki ilk adım olan ve 1997 yılında kabul edilerek 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü ise güçlü, yenilikçi düzenlemeleri ve bağlayıcı yaptırımlarıyla çevre kaygılarının insan hayatının her alanına müdahale etmesini ve yön vermesini sağlamaktadır.

İnsan kaynaklı iklim değişikliği ile savaşım ve bu değişikliklere uyum çabalarının, küresel ölçekte dünümüzün, bugünümüzün ve yarınımızın yeni baştan kurgulanmasını gerektirmesine rağmen, BMİDÇS bu yolda son derece genel hükümler içermekte, Kyoto Protokolü ise öncelikli olarak sadece gelişmiş ülkelere yönelik önlemler içermektedir. Ancak, bu çabaların uzun vadede ve kalıcı olarak başarıya ulaşması için, halen sera gazları salımları hızla artmakta olan günümüzün gelişmekte olan ülkeleri de dahil olmak üzere tüm toplumların katılımı sağlanmak zorundadır.

BMİDÇS kapsamında atılacak adımların genişlemesi ise ancak ülkeler, sektörler ve toplumlar arasında sağlıklı bir iletişim, anlaşma ve müzakere sürecinin oluşturulması halinde gerçekleştirilebilecektir. Bu nedenle, gerek uluslararası alanda, gerek bu alanda uzlaşılacak kararların ülke içindeki uygulamaları sırasında, tüm kesimler (kamu görevlileri, biliminsanları, özel sektör yetkilileri ve sivil toplum kuruluşları) arasındaki müzakerelerin giderek daha da çetinleşmesi kaçınılmazdır. Bu sürecin başarısı ise müzakerelerin tüm noktalarında uzlaşmaya varılmasında ve varılan uzlaşmaların sürece taraf olan tüm kesimler tarafından gönül rahatlığıyla kabul edilmesine bağlıdır. Bu nedenle sürece katılan tüm taraflar, sürdürülebilir kalkınma hedefini hiçbir zaman göz ardı etmeden, müzakerelerini ve uzlaşmalarını sürdürülebilir kılmak için çaba göstermelidir.

İklim Değişikliği Kapsamında; Sürdürülebilirliğin Müzakeresi, Müzakerelerin Sürdürülebilirliği

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamında, ülkeler arasında ve ülke içindeki farklı gruplar arasındaki müzakerelerin sürdürülebilirlik ilkesiyle ilerletilmesini zorunlu kılan en az üç temel gerekçe vardır (Müller, 2003);

- *Çevresel*; küresel ısınma ve insan kaynaklı iklim değişikliğinin önlenmesi için, mutlaka daha fazla kesim tarafından daha ciddi adımlar atılmalıdır.
- *Ekonomik*; bu adımlar mutlaka ekonomik açıdan en uygun şekilde planlanmalıdır.
- *Etik*; bu sorumluluklar adil bir şekilde paylaşılmalıdır.

BMİDÇS ve Kyoto Protokolü sürecinde yürütülecek müzakerelerin ise aşağıdaki başlıklarda yoğunlaşması beklenmektedir.

- *Teknik Konular*; süreçte hangi gazlar, hangi sektörler yer almalı?
- *Zamanlama ve Paylaşım*; ülkeler ve sektörler ne zaman ve hangi sıralamayla adım atmaya başlamalı?
- *Azaltım Oranı*; sera gazlarının atmosferdeki tehlikeli birikimleri hangi aşamada durdurulmalı, bu birikime yol açan salımları sınırlandırmak için ne tip eşik değerler kullanılmalı?

Bu sorulara sağlıklı yanıtların bulunabilmesi için öncelikle BMİDÇS'yi belirleyen temel düşünce ve yaklaşım sisteminin bilinmesi gerekir. Bu ilkeler Tablo 1'de açıklanmaktadır.

Aşağıda ana hatlarıyla açıklanan ilkeler, gerçekte hemen hemen bütün sürdürülebilir kalkınma konularında geçerli olabilmektedir. Ancak bir müzakerenin, sürdürülebilirlik ilkesi içerisinde başarılı olarak değerlendirilebilmesi ve sonuçlandırılabilmesi aşağıdaki ilkelere dikkat edilmelidir (SCF, 2005);

- çıktıların tüm taraflarca kabullenilmesi ve herkes için kazançlı olması,
- sonuçlara uygun bir zaman diliminde ulaşılabilmesi ve tartışmaya açık hiçbir konunun kalmaması,
- varılan uzlaşmanın taraflar arasındaki ilişkiyi güçlendirmesi ve gelecekteki müzakereler için daha iyi bir zemin hazırlaması

Çok taraflı müzakerelerde izlenebilecek çeşitli süreçler Tablo 2'de özetlenmektedir. Müzakerelerin sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda ilerleyebilmesi için uygulanabilecek Çoklu Kazanç İlkesi'nin temel yaklaşımları ise Tablo 3'te özetlenmektedir.

Tablo 1: BMİDÇS'nin 3 Temel İlkesi (UNFCCC, 2003)

İlke	Açıklama
Eşitlik ve Ortak fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar	İklim değişikliği küresel bir sorundur ve böyle ele alınması gerekir. Ancak, sanayileşmiş ülkeler tarihsel olarak hem bu sorunun ortaya çıkmasında daha fazla pay sahibidirler, hem de karşı önlemleri alabilecek kaynakları ellerinde bulundurmaktadırlar. Buna karşılık gelişmekte olan ülkeler iklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarından daha ağır biçimde etkilenmektedirler ve karşı önlem alma kapasiteleri de göreceli olarak daha sınırlıdır.
Önceden Önlem Alma Yaklaşımı	İklim değişikliği konusunda henüz belirsizlik taşıyan birçok nokta bulunmasına rağmen harekete geçmek ya da önlem almak için bilimsel kesinlik beklemek, olumsuz etkilerle karşılaşıldığında çok geç kalınmış olması gibi bir risk de içerir. Sözleşme bu bağlamda şöyle demektedir: <i>"Ciddi ya da telafisi mümkün olmayan tehditler söz konusu olduğunda, tam bir bilimsel kesinliğin olmaması, gerekli önlemleri ertelemenin gerektirdiği olamaz."</i>
Kalkınma ile İklim Değişikliğinin İlişkisi	Sözleşme, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmayı, iklim değişikliği sorununun üstesinden gelecek başarılı politikaların bir parçası olarak görmektedir. Sözleşme, iklim değişikliğiyle ilgili politika ve önlemlerin maliyet etkin olması; bir başka deyişle mümkün olan en fazla küresel yararı en düşük maliyetle sağlaması gerektiğini vurgulamaktadır.

Tablo 2: Çoktarafli Müzakerelerin Aşamaları (Müller, 2003)

Aşama	Amaç	Süreci Belirleyenler	Müzakerecinin Rolü
Sorunun Tanımı	<ul style="list-style-type: none"> Konunun uluslararası toplumun dikkatine sunulması Çoktarafli müzakereler konusunda genel bir uzlaşmaya varılması Uluslararası politika gündeminin belirlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Politika analizi ve tasarım kapasitesine sahip ülkeler "İlk hamleciler", konuyu masaya ilk önce getirenler 	<ul style="list-style-type: none"> Bir sorunun var olduğuna ve gerçekçi bir çözüm yolunun bulunduğu dair kanıtların sunulması Bir anlaşma üzerinde müzakerelerin yürütülebilmesi için diğer ülkelerin ikna edilmesi
Durum Tespiti	<ul style="list-style-type: none"> Ele alınan sorunun çözümü için gerekli en uygun uluslararası işbirliği eylemlerinin üzerinde uzlaşmanın sağlanması 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal müzakere heyetlerinde teknik ve siyasi uzmanlara yer veren ülkeler 	<ul style="list-style-type: none"> Sorunun çerçevesinin oluşturulması ve ciddiyetinin ortaya konması Bir anlaşmadan elde edilecek net yararların ve olası politika seçeneklerinin açıkça ortaya konması, değerlendirilmesi Müzakereciler arasında koalisyon olanaklarının araştırılması
Pazarlık	<ul style="list-style-type: none"> Temel kriterler ışığında alternatif taslak anlaşma metinlerinin hazırlanması ve değerlendirilmesi Son metin üzerinde bir anlaşmaya varılması 	<ul style="list-style-type: none"> Heyetlerinde konuyla ilgili yeterli birikime sahip uzmanları barındıran ülkeler Hem müzakere sanatı hem de konu hakkında uzmanlaşmış ülkeler 	<ul style="list-style-type: none"> Üzerinde uzlaşmaya varılan metnin ilk başlangıçtaki konum ve diğer bazı referanslarla karşılaştırılarak değerlendirilmesi Ulusal ve diğer çıkarların metinde olabildiğince yer almasının sağlanması
Anlaşmanın Güçlendirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> Çok daha hassas nitelikte ve özgün boyutların belirlenmesi Yeni veriler ışığında anlaşma hükümlerinin gözden geçirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Politika analizi ve tasarım kapasitesine sahip ülkeler Güçlü heyetlere sahip ülkeler 	<ul style="list-style-type: none"> Anlaşmada mevcut veya değiştirilmesi önerilen ekler, protokoller ve eklemelerin tanımlanması, değerlendirilmesi, görüşülmesi

Tablo 3: Müzakerelerde Sürdürülebilirliğin Sağlanması için Çoklu Kazanç İlkesi'nin Temel Yaklaşımları (SCF, 2005)

İlke	Açıklamalar
En Kötü Durum Senaryonuzu Bilin	<ul style="list-style-type: none"> Kendi senaryonuzu iyi analiz edin, geliştirin, abartmayın Diğerlerin senaryolarını öğrenmeye çalışın, onların kendi senaryolarını gözden geçirmelerini sağlayın
Görüntüdeki Duruşlara Değil, Arka Plandaki Temel Beklentilere Odaklanın	<ul style="list-style-type: none"> Duruş = Ne İsteddiğiniz, Beklenti= Neden İsteddiğiniz Müzakerelerin hazırlık sürecinde kendinizin ve diğerlerinin beklentilerini belirlemeye çalışın Müzakereler sırasında kendi beklentilerinizi açıklayın, diğerlerinin beklentilerini öğrenmek için sorular sorun
Çoklu Kazanç için Seçenek Yaratın	<ul style="list-style-type: none"> Tüm tarafların çıkarına olabilecek çözümler arayın, "Pastayı büyütün" Herhangi bir yükümlülük almadan yeni başlıklar oluşturun
Objektif Kriterler Belirleyin	<ul style="list-style-type: none"> Elde edilecek çözümlerin mali sonuçlarının karşılanabilir, herkes için adil, riskleri belirlenmiş, ve uzmanlarca da değerlendirilmiş olmasına özen gösterin, bu amaçla sürekli sorular sorun, "Neden?"
Anlaşmalarla Beraber İlişkiler Kurmaya da Çalışın	<ul style="list-style-type: none"> Güvenilir olun "Ya görüldüğün gibi ol, ya da olduğun gibi görün" Sempatik olmakla kararlı olmak arasındaki dengeyi iyi kurun Kişiler ve tartışma konusunu birbirinden ayırın

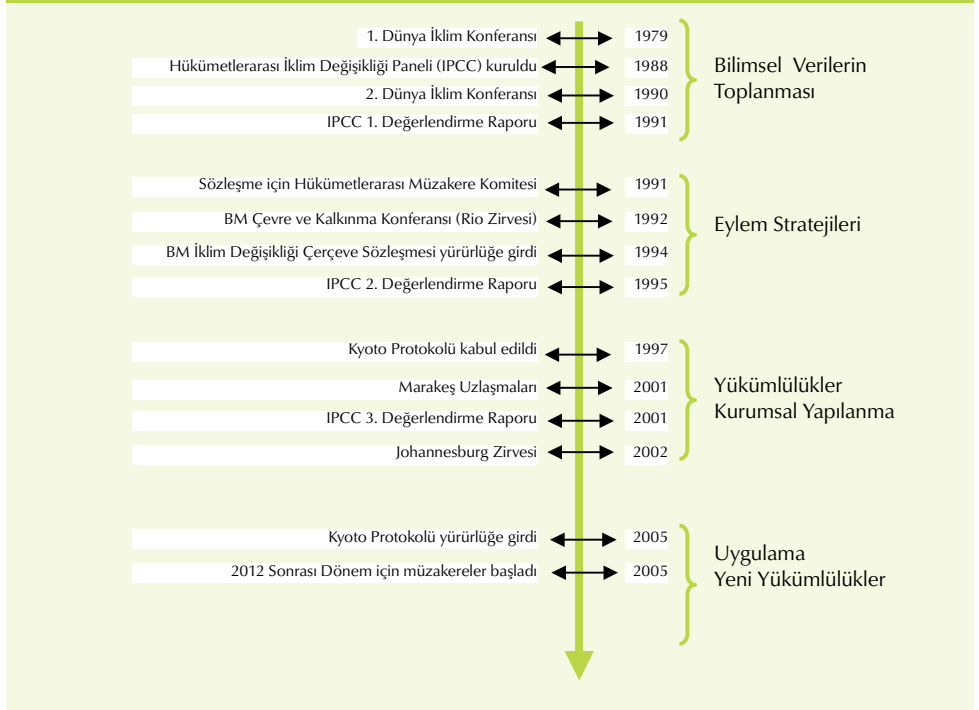
BMİDÇS: Tarihçe, Müzakere Süreci ve Kurumsal Yapı

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) kapsamında uluslararası alanda atılan temel adımların evrimi Şekil 1’de sunulmaktadır.

BMİDÇS’nin tarihsel süreci incelendiğinde, uluslararası alanda atılan siyasi

adımların mutlaka Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından ortaya konulan bilimsel bir çalışma sonrasında ilerlediği ortaya çıkmaktadır. Bu süreç Tablo 4’te özetlenmektedir.

Şekil 1: BMİDÇS’nin Tarihsel Süreci (Türkeş, 2002; Arıkan, 2003)

Tablo 4: BMİDÇS Sürecinde Bilimsel ve Siyasi Adımlar

Bilimsel Süreç	İzleyen Siyasi Süreç
IPCC 1. Değerlendirme Raporu (FAR) (1991)	BMİDÇS'in imzaya açılması (1992)
IPCC 2. Değerlendirme Raporu (SAR) (1995)	Kyoto Protokolü'nün kabul edilmesi (1997)
IPCC 3. Değerlendirme Raporu (TAR) 2001	Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girmesi (2005)
IPCC 4. Değerlendirme Raporu (AR4) 2007 sonbahar	2012 sonrası atılacak adımlar?

Ülkelerin BMİDÇS kapsamında alacakları yükümlülükleri belirlemesi nedeniyle, ülkelerin yer aldığı ekler, Sözleşme'nin en kritik ve önemli ayrıntılarından birisi olarak değerlendirilmektedir. Sözleşme metni ve eklerinin yazıldığı dönemde, uluslararası alanda Doğu Bloku'nun yıkılması ve Varşova Paktı'nın dağılması gibi tarihi bir sürecin de hemen hemen aynı dönemde yaşandığı ve küresel ısınma ile ilgili olarak gerek bilimsel gerek teknolojik çalışmaların o dönem için tam anlamıyla ortaya konulmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çerçevede, BMİDÇS kapsamında Ek-I, EK-II ve Ek-I Dışı olarak 3 temel ülke grubu tanımlanmıştır;

- **EK-I; Gelişmiş ülkeler ve EK-I'de yer alan diğer Taraflar:** Bu grupta, 1991 yılı itibarı ile Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi olan ülkeler ile Rusya ve Ukrayna dahil olmak üzere Orta ve Doğu Avrupa'daki eski

Doğu Avrupa'nın pazar ekonomisine geçiş sürecindeki ülkeleri ile birlikte toplam 40 ülke ve Avrupa Birliği yer almaktadır. Bu gruptaki ülkelerin, tarihsel sorumlulukları ve sosyo-ekonomik yapıları dikkate alındığında, insan kaynaklı salımların uzun vadeli eğilimlerini değiştirmede öncü rol oynamaları beklenmektedir. Bu nedenle bu ülkeler, hem sera gazı salımlarına dair daha ayrıntılı ve daha sık envanterler hazırlamakta hem de daha sık hazırladıkları Ulusal Bildirimler aracılığıyla izledikleri politika ve önlemler daha etkin bir şekilde gözden geçirilmektedir.

- **EK-II; Gelişmiş ülkeler ve EK-II'de yer alan diğer Gelişmiş Ülke Tarafları:**

Bu grupta ise sadece Türkiye hariç, 1991 itibarı ile OECD üyesi olan ülkeler (25) ve Avrupa Birliği yer almaktadır. Bu ülkeler; gelişmekte olan ülkelerin üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirirken ortaya çıkan masrafların karşılanması için yeni ve ek mali kaynakları sağlayacak ve ayrıca,

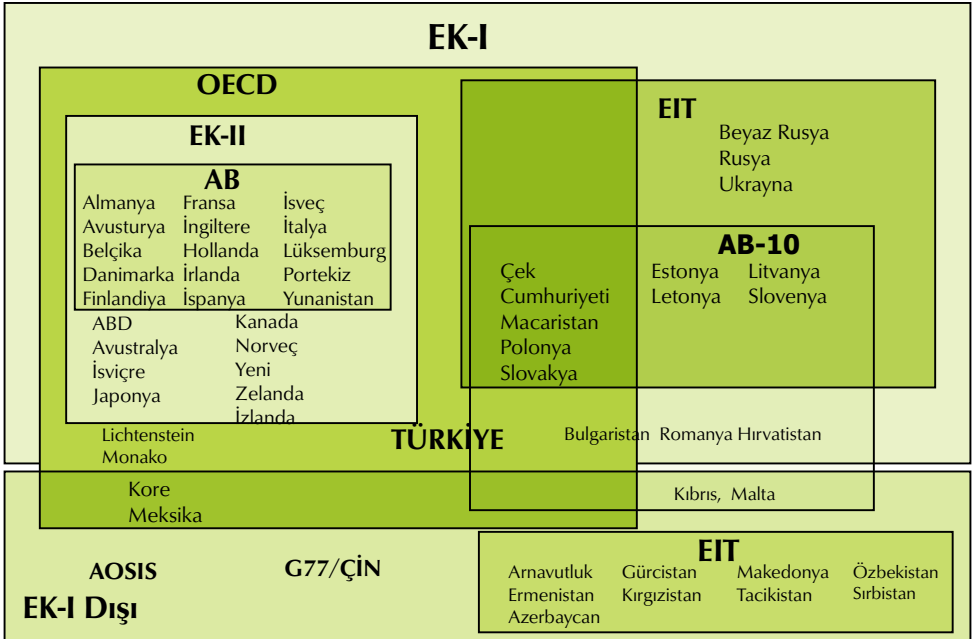
iklim değişikliğinin zararlı etkilerine en fazla açık gelişmekte olan ülkelerin bu zararlı etkilere uyum sağlamak için yapacakları masrafların karşılanmasına yardım edeceklerdir.

- **EK-I Dışı:** 2005 yılı itibarı ile bu grupta 148 ülke bulunmaktadır. Bu grup, Afrika ve Pasifik'in en az gelişmiş ülkelerinden petrol zengini Ortadoğu ülkelerine kadar yayılan geniş bir çeşitlilik içermektedir.

Ancak yaklaşık 15 yıllık bir süreye yayılan müzakere sürecinde, ortaya çıkan yeni siyasi ve ekonomik oluşumlar ve iklim

değişikliği alanında elde edilen yeni ilerlemeler sonucunda, farklı ve özgün müzakere grupları ortaya çıkmaktadır. Pek çok gayrresmi müzakereye sadece Grupların temsilcilerinin katılabilmesi ve müzakerelerin son aşamasına sadece Grupların temsilcileri katılabilmesi nedeniyle bir Grup üyesi olmak çok önemlidir. İklim değişikliği müzakerelerindeki ülke gruplanmaları Şekil 2 ve Tablo 5'te özetlenmektedir.

Şekil 2: BMİDÇS Sürecinde Müzakere Grupları (Arıkan, 2003)

Sözleşme Dışı: Andora, Irak, Brunei, Somali, Vatikan

Tablo 5: BMİDÇS ve Kyoto Protokolü'nde Ülkeler/Gruplar (Arıkan, 2003)

Ülke/Grup Temel Konum	
ABD	Bilimsel ve teknik alanlarda bütün ülkelerle işbirliği yapmasına ve bu çalışmalara en büyük mali katkıyı sağlamasına rağmen, federal düzeyde politik olarak Kyoto Protokolü'ne karşı olumsuz tavrını devam ettirmektedir. Bu ısrarıyla, COP11'de Avustralya'dan bile ayrılmaya başlamıştır. Ancak COP11'e katılan ve Kyoto'yu destekleyen 150'den fazla belediye başkanı, 9 eyaleti kapsayan Kyoto benzeri uygulamalar, Katrina kasırgasının yansımaları, Senato'da görüşülen yeni yasa teklifleri, önümüzdeki dönemde ABD'de Kyoto Protokolü konusunda farklı gelişmelerin ortaya çıkması beklentilerini kuvvetlendirmektedir.
RUSYA	Kyoto Protokolü'nün nefes borusu olmasına karşılık, COP11 görüşmelerini günlerce kilitleyen tavrı, ekonomik pazarlıkların bir devamı olarak yorumlanmaktadır. Halen Ortak Yürütme Projeleri için gereken kurumsal ve teknik düzenlemelerini tamamlamamıştır.
AB	ABD'nin boykotundan sonra Kyoto Protokolü'nü hayata geçirecek tek siyasi güç olarak algılanmaya başlanmıştır. Birlik içinde ve dışındaki ilk 10 yıldaki performansı, Birlik bünyesinde Salım Ticareti Programı'nı 2005 yılında başlatması bu beklentiyi haklı çıkarmaktadır. Ancak başta ulaştırma sektörü olmak üzere özellikle 2000'li yıllarda seragazı salımları azaltımında başarısızlık şüpheleri soru işaretleri uyandırmaktadır. Birlik içinde bazı ülkelerin kendi kotalarını aşırı derecede aşmaları, yeni üye olan ülkelerin 2012-sonrasındaki yük paylaşımındaki konumları iç tartışmaları şiddetlendirmektedir.
G77/ÇİN	Birlik olarak, 2012 sonrasında yükümlülük almanın önkoşulu olarak Ek-I ülkelerinin Kyoto kapsamında verdikleri sözleri tutmalarını şart koşmaktadırlar. Bu ısrarlarında başarılı olabilmek için Kazakistan ve Arjantin gibi ülkelerin gönüllü yükümlülük almalarının engellenmesine çalışılmaktadır. Küresel ısınmanın devam etmesi riski sebebiyle uyum konusunu öncelikli olarak ele almayı hedeflemektedirler. Başta Çin, Brezilya ve Hindistan olmak üzere, artan teknik kapasiteleriyle 2012 sonrası müzakereleri için çok ciddi çalışmaktadırlar. Birlik içinde OPEC'in tavrına karşı rahatsızlık giderek artmaktadır.

OPEC	G77/ÇİN bünyesinde iklim değişikliği konusunda olumlu tavır alınmasını engellemekte başarılıdırlar. BP/Shell gibi petrol devleri 2050’de yeni ve yenilenebilir enerji ve teknolojileri konularında çok ciddi yatırım ve araştırmalar yaparken, bu ülkelerin uzun vadede petrol tüketiminin azalması sebebiyle ekonomilerinin uğrayacağı zararları için tazminat talep etmeleri dikkat çekicidir. Özellikle S. Arabistan, Kyoto Protokolü içinde Kyoto karşıtlarının “Truva Atı” olarak değerlendirilmektedir.
Küçük Ada Devletleri (AOSIS)	Küresel ısınmaya bağlı deniz seviyesinin yükselmesi sonucunda ülkelerinin haritadan silinmesi tehdidi yüzünden, iklim değişikliği konusunda akademi dünyası ve çevreci örgütlere en yakın duran gruptur. Bu açıdan “Dünyanın vicdanı” olarak adlandırılmaktadırlar. Ayrıca ülkelerinin yok olması halinde tazminat ve/veya göç etme hakkı konusunu müzakereye açmaktadırlar.
En Az Gelişmiş Ülkeler	2001 yılındaki Marakeş Uzlaşmaları kapsamında Özel İklim Değişikliği Fonu gibi yeni finansman kaynakları sağlamayı başarmışlardır.
Orta ve Doğu Avrupa’da Bulunan Ek-I Üyesi Ülkeler	Ek-I bünyesinde yer almalarına rağmen, farklı baz yıl belirleme ve Sözleşme’nin mali düzeneği olan GEF fonlarından yararlanma hakkını elde etmişlerdir. AB’ye katılan üyeler 2012 sonrasında salım azaltım yükümlülükleri ile karşılaşma olasılığı nedeniyle bazı gerginlikler yaşamaktadırlar.
Çevresel Bütünleşme Grubu (EIG)	2000 yılında G.Kore, Meksika, İsviçre, Monako ve Lichtenstein tarafından oluşturulmuştur. Özellikle OECD üyesi G.Kore ve Meksika’nın 2012 sonrasında alabileceği yükümlülüklerin belirlenmesinde kapsamında, “İleri Gelişmekte olan Ülke” kavramını müzakerelere taşımaya çalışmaktadırlar. COP11’de Monako’nun 2006 yılının ilk yarısında Kyoto Protokolü’ne taraf olacağını açıklamasıyla, yükümlülük alma konusundaki kararlılıklarını ortaya koymuşlardır.
Latin Amerika (GRULAC)	Kyoto Protokolü’nün esneklik düzeneklerinden Temiz Kalkınma Düzeneği kapsamında ormancılık etkinliklerini de dahil edebilmek için stratejiler geliştirmeye çalışmaktadırlar.

İklim Değişikliği Müzakerelerinde Örnek Çalışma: Çevresel Bütünleşme Grubu (Environmental Integritiy Group - EIG) (Romero, 2004)

EIG, İsviçre'nin öncülüğünde İsviçre, Meksika, Güney Kore, Liechtenstein, Monako tarafından 2000'de oluşturuldu. Böylelikle EIG, OECD bünyesindeki Ek-I ve Ek-I-Dışı ülkelerden yaklaşık 150 milyon insanı temsil etmektedir. EIG'nin eşgüdümü İsviçre tarafından sağlanmaktadır. EIG hedefleri arasında;

- BMİDÇS ve KP ile ilgili bilgi alışverişinin sağlanması,
- Mümkün olursa, müzakerelerde ortak noktanın bulunması,

yer almaktadır. Siyasi başkanlar düzeyinde COP toplantıları ve diğer etkinliklerde biraraya gelen heyetler aşağıdaki çalışmalarını yürütmektedir;

- Sözleşme oturumlarında ve diğer etkinliklerde eşgüdüm toplantıları,
- BMİDÇS ve KP kapsamında genel siyasi durumun değerlendirilmesi,
- Ulusal pozisyonlar hakkında bilgi aktarılması,
- Ortak noktaların bulunabilmesi amacıyla özgün müzakere konu başlıklarının aranması,
- COP kararlarının belirlenmesinde rol alınması, (ör: COP7'de İsviçre'nin oturum yöneticiliği, COP9'da Meksika'nın yuvarlak masa toplantısı eş başkanlığı gibi),
- Mümkün olduğu ölçüde diğer ülkelerle pozisyonların eşgüdümü ve görüş alışverişi,
- Çok sıklıkla, ortak noktaların yakalanması,
- BMİDÇS sürecine, uzlaşmayla varılan çözümlerin sunulması,
- EIG bünyesinde farklı ulusal koşullara sahip ülkeler arasında çevresel bütünleşmenin sağlanması,

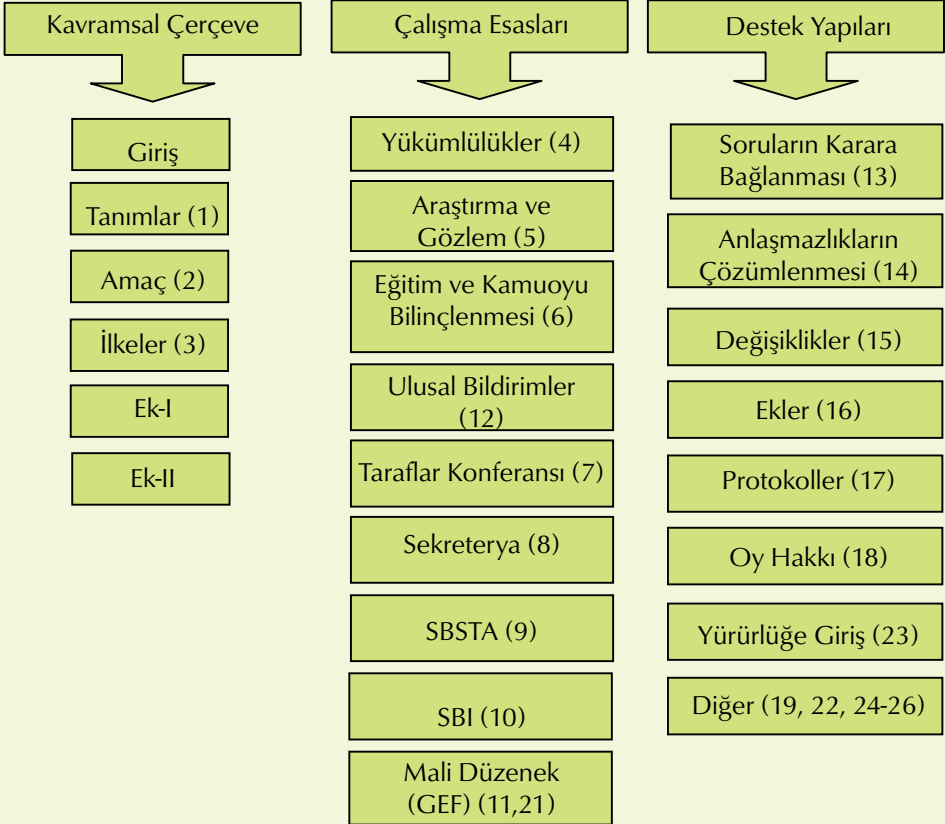
2005 yılında Kanada'da gerçekleştirilen COP11'de düzenlenen EIG basın toplantısında Monako'nun Kyoto Protokolü'ne taraf olacağını açıklaması da, EIG ülkelerinin müzakerelerdeki konumunu güçlendiren bir adım olarak değerlendirilmektedir.

İklim değişikliği sürecindeki bütün görüşmelerinin temelini oluşturan BMİDÇS metninin yapısal analizi Şekil 3'te yer almaktadır. Sözleşme kapsamında oluşturulan Sekreteryaya, Sözleşme hedeflerinin hayata geçirilmesini kolaylaştırmakla görevlendirilmiş idari bir organdır. Sözleşme ile ilgili her türlü karar, her yıl düzenlenen Taraflar Konferansı'nda Sözleşme'ye Taraf hükümetlerce alın-

maktadır. Yine Sekreteryaya kapsamında oluşturulan Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organı (SBSTA) ve Yürütme Yardımcı Organı (SBI) ise teknokratlar düzeyinde yetkililerin katılımıyla yılda 2 sefer toplanmakta ve Taraflar Konferansı öncesi hazırlıkları yürütmektedir.

Şekil 3: BMİDÇS Metninin Yapısal Analizi (Gupta, 2000)

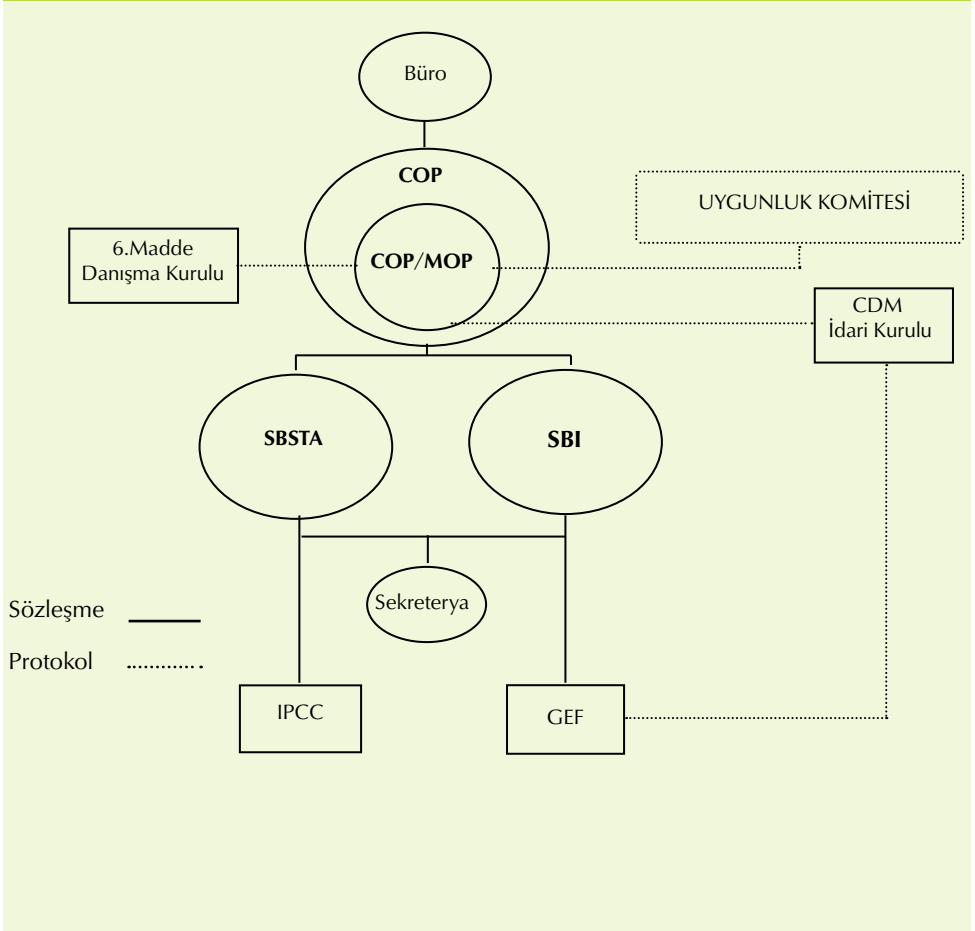
(Parantez içindeki sayılar Sözleşme'nin ilgili maddesinin numarasını ifade etmektedir.)

Sekretarya çalışmalarını kolaylaştırmak üzere, 2 bağımsız kuruluş daha görev yapmaktadır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) alınacak kararların bilimsel altyapısını oluşturmakta, Küresel Çevre Fonu (GEF) ise gelişmekte

olan ülkelerde yürütülen projelerin desteklenmesi için oluşturulan fonun yönetimini üstlenmektedir. Sözleşme ve Protokol'un temel kurumları Şekil 4'te sunulmaktadır.

Şekil 4: BMİDÇS'nin ve Kyoto Protokolü'nün Temel Kurumları (UNFCCC, 2004 uyarılama)

Sözleşme kapsamında, hükümet dışı kuruluşlar da giderek artan bir etkinlikte çalışmalara katılmaktadır. Sekretarya'ya kayıtlı 700'e yakın kuruluşun uluslararası sürece katılımını kolaylaştırmak için iş dünyası, çevre, araştırma, belediyeler ve yerel topluluklar olmak üzere 5 adet eşgüdüm komitesi belirlenmiştir. Bu komiteler, (ENGO – Çevre kuruluşları, BINGO – İş dünyası kuruluşları, RINGO – araştırma kuruluşları, IPO – yerel topluluklar, LGMA – yerel yönetimler) hem uluslararası düzeyde alınan kararlara görüş ve önerileriyle katkıda bulunmakta hem de Sözleşme'nin ulusal ve uluslararası düzeyde uygulanmasına ve izlenmesine katılmaktadırlar.

Ülkelerin yaptıkları çalışmalar ise Sekretarya'ya her yıl sunulan sera gazı envanterleri ve düzenli olarak hazırlanan ulusal bildirim raporları ile izlenmektedir. Envanterler ülkelerin sera gazı salımlarını hem sektörel hem de değişik gazlara göre yıllar içerisindeki değişimini gösteren sayısal verileri içermektedir. Ulusal Bildirim raporları ise ülkelerin iklim değişikliği ile savaşımında izledikleri politika ve önlemlerin sonuçları ve etkileri ile beraber değerlendirildiği temel belgelerdir. Hem envanterler hem de ulusal bildirimlerin belirlenen standart ve içeriklere uygunluğu, konu ile ilgili bağımsız uzmanlar tarafından hazırlanan ayrıntılı gözden geçirme raporları ile kamuoyuna duyurulmaktadır.

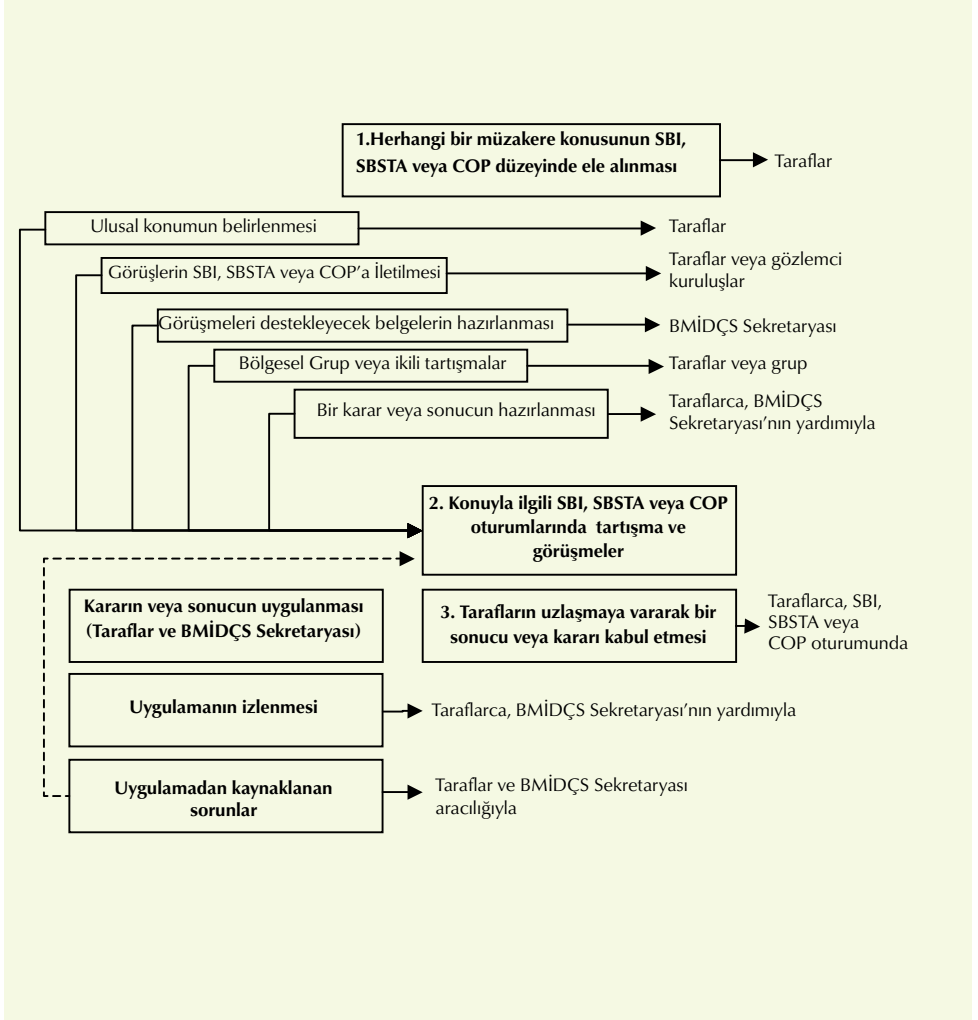
İklim Değişikliği Müzakereleri için Öneriler

Sözleşme kapsamında müzakere süreci, Taraflar, Sekretarya ve gözlemci kuruluşların ortak çalışması ile ilerletilmektedir. Ele alınan konuların yapısına göre, çoğu zaman yıllar süren müzakereler sonucunda kararlar alınabilmektedir. Örneğin, 1995 yılında toplanan 1. Taraflar Konferansı'nda oluşturulan Berlin Buyruğu Çalışma Grubu'nun çalışmaları ancak 1997 yılında Kyoto Protokolü'nün kabulü ile sonuçlanabilmiştir. Benzer şekilde 1998 yılında görüşülmeye başlanan Buenos Aires Eylem Planı, 2001 yılında Marakeş Uzlaşmaları'nın kabulü ile sonuçlanabilmiştir. Bu uzun soluklu süreçte COP ve SB kapsamındaki resmi genel kurul oturumlarında alınan kararlar kadar, hatta kimi zaman onlardan daha da öncelikli olarak, gayriresmi toplantılarda alınan kararlar da önemlidir. Özellikle 2002 yılındaki düzenlenen COP8'den itibaren gayriresmi müzakereler, resmi karar alma sürecini hızlandırmaları nedeniyle yöntem olarak özellikle öne çıkartılmaktadır.

BMİDÇS kapsamındaki müzakere süreci Tablo 5'de özetlenmektedir. Müzakere sürecindeki etmenler ve COP6-COP8 arasındaki gözlemler Tablo 6'da sunulmaktadır. İklim değişikliği

müzakerelerinde bir buzdağını andıran resmi ve gayriresmi süreçler arasındaki ilişki Şekil 6'da açıklanmaktadır. Müzakerelerde kullanılan belgelerin açıklamaları ise Tablo 7'de özetlenmektedir.

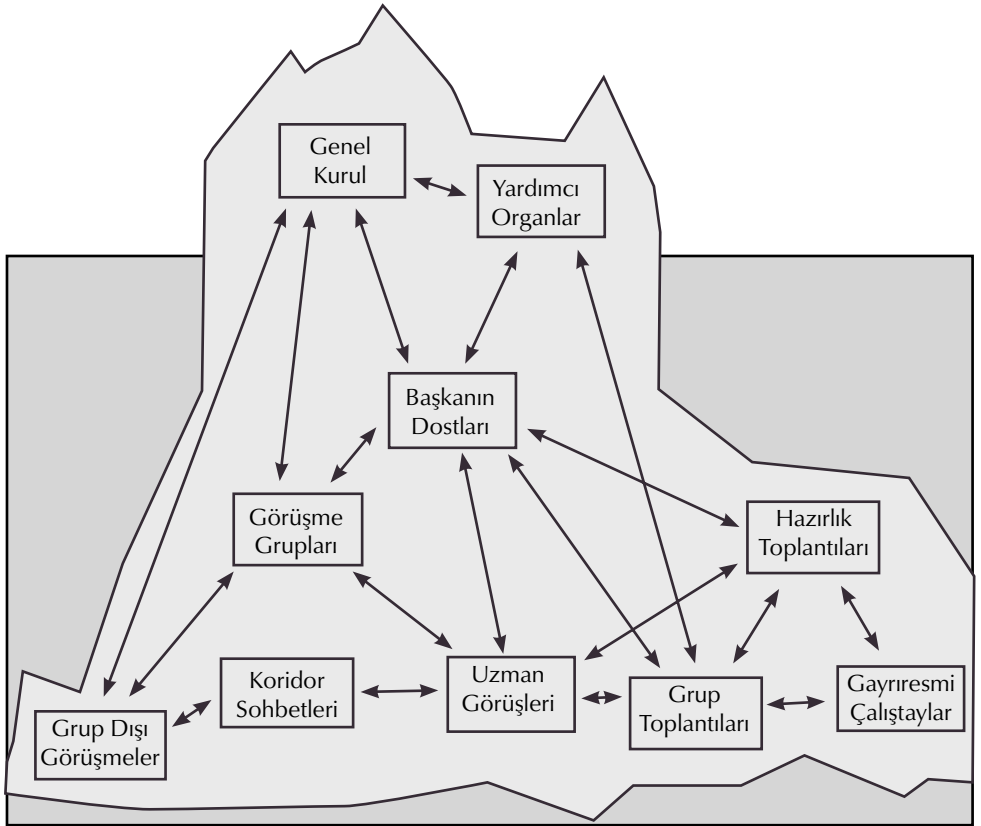
Tablo 5: BMİDÇS Müzakere Süreci (UNFCCC, 2004)

Tablo 6: Müzakere Sürecinin Etmenleri ve COP6-COP8 Dönemindeki Gözlemler (Müller, 2003)

Ana Sınıflandırma	Alt Başlık	COP6 – COP8 Arası Gözlemler
Doğrudan Etmenler	Ülke heyeti üyesinin sayısı	Ülkelerin %80'i müzakerelere 10 kişiden az (ortalama 3,4), diğer ülkeler ise ortalama 28,1 kişi ile katılmaktadır. Doğal olarak gelişmiş ülkelerin pek çoğu kalabalık heyetlerle katılmaktadır.
	Kurumsal hafıza	OECD ülkelerinde birden fazla toplantıyı izleyen heyet üyesinin toplam heyet içindeki oranı %35'e çıkarken, G77/Çin grubunda bu sayı %25'lerde kalmaktadır.
	Ülke heyetinin sektörel dağılımı	En az Gelişmiş Ülke heyetlerinin yarıdan fazlasını Çevre Bakanlığı yetkilileri oluşturmaktadır. Ancak başarılı müzakereler yürüten Çin, AB, Brezilya gibi heyetlerde Dışişleri, Maliye ve Enerji bakanlıklarından dengeli bir katılım söz konusudur.
Dolaylı Etmenler	Teknik ve sayısal analiz kapasitesi	Ek-I Dışı ülkelerin pek çoğu, karar sürecinde sayısal model sonuçlarını hemen hemen hiç kullanmamakta, dolayısıyla müzakerelerde yeterli teknik donanımına sahip olamamaktadır.
	Hükümet dışı kuruluşlarının sürece katılımı	2002 yılı itibarı ile Sekretarya'ya kayıtlı STK'ların %89'u Ek-I Ülkeleri kurumlarıdır. Ek-I Dışı ülkelerden STK temsilcisinin azlığı hem ulusal ölçekte daha zayıf bir kamuoyu baskısına yol açmakta hem de uluslararası ölçekte Kuzey-Güney uçurumunu derinleştirmektedir.

Şekil 6: İklim Değişikliği Görüşmelerinde Resmî ve Gayrîresmî Süreçler – Buzdağının Görünen ve Görünmeyen Yüzü (Gupta, 2004)

Tablo 7: İklim Değişikliği Görüşmelerinde Kullanılan Resmi Belgeler

Kısaltma	Tam Adı	Açıklama
FCCC/CP	BMİDÇS Hazırlık belgesi ya da düzenli belge	Taraflar Konferansı (COP) öncesi belge
FCCC/CMP	Kyoto Protokolü Hazırlık belgesi ya da düzenli belge	Taraflar Buluşması (COP/MOP) öncesi belge
INF.doc	Bilgilendirme dosyası	Yardımcı bilgiler
Misc.doc	Çeşitli belgeler	Tarafların ya da gözlemcilerin görüşleri, katılımcı listeleri
Add.	Ek	Daha önce yayımlanan bir belgenin devamı
Corr.	Düzeltilme	Daha önce yayımlanan bir belgedeki düzeltmeler
Rev.	Yenilenme	Daha önceki bir belgenin yeniden düzenlenmiş hali
CRP.	Konferans salonu belgesi	Müzakereler sırasında ortaya çıkan çalışma belgesi
L.docs	Sınırlı belge	Taslak raporlar ve metinler
Non-papers	Gayri resmi belge	Müzakereler sırasında, müzakerecilere yardımcı olmak amacıyla hazırlanan belge
IDR	Ayrıntılı gözden geçirme	Ulusal Bildirim ayrıntılı gözden geçirme raporu
TP	Teknik belgeler	
NC	Ulusal Bildirimler	
X/CP.Y		Y sayılı BMİDÇS Taraflar Konferansı, X numaralı kararı
Z/CMP.T		T sayılı Kyoto Protokolü Taraflar Buluşması, Z numaralı kararı

BMİDÇS sürecindeki müzakerelerde izlenebilecek çeşitli yöntemler ve öneriler ise aşağıda özetlenmektedir (Gupta 2000; Romero, 2004).

- IPCC ve diğer bilimsel kuruluşların, tartışmaya açık bilimsel konular hakkında uzlaşmaya varılan noktaları açıklayan raporlarını elde edin, en azından Yönetici Özeti bölümlerini okuyun;
- İklim değişikliği hakkındaki temel kavramlara hakim olun, bilgilerinizi geliştirin;
- Müzakerelerde ana tartışma konusu ile ikincil ve üçüncül öncelikli konuları birbirinden ayırın;
- BMİDÇS ve KP metinlerini sürekli olarak yanınızda bulundurun;
- Belgelerde sizinle ilgili bölümlerin altını çizin, renkli kağıtlarla ayırın, her sürece ait belgeyi (SBI, SBSTA, COP, COP/MOP, AWG) farklı dosyaya koyun. Böylelikle müzakere sırasında zaman kaybını engelleyebilirsiniz;
- Mümkün olduğunca bütün COP kararlarını yanınızda buldurmaya çalışın. Toplantı alanındaki BMİDÇS Sekreteryası'ndan bunları CD olarak elde edebilirsiniz;
- Ülke heyetinizde tek başınızsaysanız, ülkeniz için en kritik konuların ele alındığı bir-iki oturuma katılın;
- Diğer toplantılarda neler tartışıldığını öğrenmeye çalışın. Günlük gelişmeleri özetleyen Earth Negotiations Bulletin ya da STK'ların yayımladığı ECO Bültenini okumanız bu konuda size yardımcı olacaktır;
- Konu hakkında size yakın gördüğünüz ülke müzakerecisiinden yardım isteyebilirsiniz, en azından tartışmaların özetini almaya çalışabilirsiniz;
- Eğer süreçte anlayamadığınız bir nokta varsa, size yakın STK'lardan açıklamalarda bulunmasını isteyebilirsiniz;
- Grup sözcüleriyle görüşmeye çalışın;
- Uzun vadede mutlaka koalisyonlar kurmaya çalışın;
- Diğer temsilcilerin “Görüş belirtmek istiyorum” ya da “Usül hakkında” söz istemelerinin nedenlerini bulmaya çalışın. Bunlar gerçek olabilir ya da zaman kazanmak için de kullanılabilir;
- İlk pozisyonunuzda öncelikli olmayan bir başlıkla ilgili taviz verirken bile kabul edilebilir bir uzlaşma arayışı içinde olun;
- Kurallara göre bir tek Tarafın itirazı bile kararın oybirliği ile alınmasına engel olabilir, ancak bu hakkınızı en son seçenek olarak kullanmaya ve bunu suistimal etmemeye özen gösterin;
- İş dünyası kuruluşlarının tanımlamalarına dikkat edin, çevreci gözükküp

ama iklim değışikliği ile savaşım çalışmalarını yokuşa sürmeye çalışanlar olabilir;

- Bayan temsilciler çok kalabalık olmadıkları için çoğu zaman daha fazla sıkıntılarla karşılaşabilirler. Birbirleri arasında kurabilecekleri diyalog, müzakerelerin takip edilmesinde yardımcı olabilir;
- Her metni okurken, satır aralarındaki anlamı ya da hedefi okumaya çalışın, tuzaklara takılmayın.

Değerlendirme

İklim değişikliği gibi klasik bir çevre sorununun ötesinde, son derece geniş bir sosyo-ekonomik yelpazeye yayılan bir alanda müzakereler yürütülürken gerek ulusal gerek uluslararası pek çok paydaşla iletişim ve işbirliği kaçınılmazdır. Müzakerelerden istenilen sonucun alınabilmesi için teknik bilginin yanında, alınan kararlara beklentiler doğrultusunda müdahale etmek, benzer çıkarlara sahip paydaşlar arasında dayanışma ve işbirliklerini geliştirmek de esastır. Nitekim konunun karmaşıklığı, zaman içerisinde pek çok disiplinin de sürece katılmasına yol açmıştır. 1990'lı yıllara kadar iklimbilimcilerin ağırlıklı olarak yer aldığı görüşmelerde, 2000'li yıllara doğru mühendisler ve ekonomistler, 2005 yılından itibaren Kyoto Protokolü kapsamındaki esneklik düzeneklerinin uygulanmasının ardından ise bankalar, fon yöneticileri, aracı firmalar, büyük yatırımcılar ve uluslararası hukuk müşavirleri de ağırlık kazanmaya başlamışlardır.

Pek çok gelişmekte olan ülke heyetleri, son derece teknik ve geniş boyutlu müzakereleri iyi izleyemedikleri için kendileri açısından olumsuz ya da dezavantajlı sonuçlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Müzakerelerin artık sadece diplomat ya da bürokratlar tarafından değil, sanayici, biliminsanları ve sivil toplum

kuruluşlarının da katılımıyla yürütüldüğü göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü tartışmalara konu olan süreç, toplumun tüm kesimlerinin geleceğini doğrudan ilgilendirmektedir. Çözüm ise sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin, toplumun tüm bileşenleriyle eşgüdüm içerisinde hayata geçirilmesinde saklıdır.

Bölgesel Çevre Merkezi (REC Türkiye), de tarafsız kolaylaştırıcı rolü çerçevesinde, Türkiye'de çevre yönetiminde kamusal toplum arasındaki yapıcı iletişim ve işbirliğini güçlendirmeye yönelik katkılarını, iklim değişikliği alanında da sergilemeye devam edecektir.

Kaynaklar

Arıkan Y., “İklim Değişikliği ve Teknoloji Uygulamaları”, TTGV Yayınları, 2005.

Arıkan Y., “BMİDÇS ve Kyoto Protokolü, metinler ve temel belgeler”, REC Türkiye, 2006.

Arıkan Y., “İklim Değişikliği ile Savaşım Sürecinde Görüşmeler ve Türkiye için Öneriler”, Editör: Etem Karakaya, baskıda, 2006.

Gupta J., “On Behalf of My Delegation”, Climate Change Knowledge Network, 2000

Müller B., “Framing Future Commitments”, Oxford Institute for Energy Studies, 2003.

Romero J., Ankara İklim Değişikliği Konferansı Sunumu, 1-3 Eylül 2004.

Sustainable Challenge Foundation, “Negotiation for Sustainability”, IPMS Kurs Notları, 2005.

Türkeş M., “İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu”, TTGV, 2002

UNFCCC, The First Ten Years, 2004.

UNFCCC, İklim Özen Göstermek, 2004.

Bölgesel Çevre Merkezi (REC), 1990 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Komisyonu ve Macaristan tarafından kurulmuş bağımsız uluslararası bir kuruluştur. Bugün, tarafsız ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak çalışan REC'in hukuki temeli, 28 ülkenin hükümetleri ve Avrupa Komisyonu tarafından imzalanmış bir "Şart"a dayanmaktadır.

REC, sürdürülebilir kalkınmanın çeşitli alanlarında çalışarak, paydaşlara çevre politikaları, biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, yenilenebilir enerji, çevresel bilgi ve atık yönetimi gibi konularda etkin çözümler üretmeleri için destek vermektedir.

REC'in en yeni ülke ofisi 2004 yılında Türkiye'de resmi olarak faaliyete geçmiştir. REC'in misyonu ile uyumlu olarak, REC Türkiye'nin misyonu, kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), iş dünyası ve diğer çevresel paydaşlar arasında işbirliğini destekleyerek ve çevresel bilgi paylaşımıyla karar alma süreçlerine halkın katılımını sağlayarak Türkiye'nin çevre sorunlarını çözmesine yardımcı olmaktır. REC Türkiye, ortak sorunları çözmelerini sağlamak amacıyla bütün paydaşları bir araya getirerek bir katalizör görevi üstlenmekte ve çevre konularında etkin işbirliklerini teşvik etmektedir. Avrupa Komisyonu tarafından sağlanan mevcut mali yardım çerçevesinde ülke ofisinin genel amacı ise, Türkiye'nin çevre konusunda hukuki, kurumsal, teknik ve yatırım alanlarına yönelik kapasitesini güçlendirmek, böylelikle AB çevre müktesebatının etkili bir şekilde uygulanması sürecini hızlandırmaktır.